

[Offentliggjort den 21. januar 2020]

Slots- og Kulturstyrelsen

Fejøgade 1, 2.sal
4800 Nykøbing F

Telefon +45 3395 4200
bygogplan@slks.dk
www.slks.dk

CVR 34072191

20. januar 2020

Jour.nr.: 19/04092

Udvidelse af fredningen af Processionsgangen

Afgørelse

Slots- og Kulturstyrelsen har besluttet at udvide den eksisterende bygningsfredning på ejendommen til også at gælde restaureringen og udbygningen fra 1904 af H.C. Amberg.

Fredningen omfatter herefter: De middelalderlige dele af den tidl. processionsgang beliggende i det syd-vestre hjørnehvælv og i to og trekvart hvælvfag i vestfløjen (1300-tallet) samt restaureringen og udbygningen fra 1904 af H.C. Amberg på ejendommen Torvet 15A, 6760 Ribe, matr.nr. 311 Ribe Bygrunde, Esbjerg Kommune.

Beslutningen er truffet efter § 3 og § 8, stk. 1 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer.

Baggrund

Slots- og Kulturstyrelsen underrettede jer i brev af 26. juni 2019 om, at Det Særlige Bygningssyn har indstillet, at den eksisterende fredning på ejendommen udvides. Samtidig gennemførte styrelsen en høring herom.

Slots- og Kulturstyrelsen har modtaget følgende bemærkninger hertil:

Ribe Stift skriver i høringsvar af 9. oktober 2019:

”[...]

Stiftsøvrigheden har behandlet sagen, og gør hermed indsigelse mod en fredningsudvidelse af Processionsgangen!

Til brug for Stiftsøvrighedens behandling af sagen har Ribe Stift indhentet udtalelser fra Den Kongelige Bygningsinspektør, Nationalmuseet og fra Stiftamtmand Erling Brandstrup.

Indledningsvis skal nævnes, at Menighedsrådet ved Ribe Domkirke allerede den 29. maj 2019 gjorde indsigelse mod den påtænkte fredning efter en henvendelse fra Slots- og Kulturstyrelsen. Menighedsrådet gjorde i sin indsigelse opmærksom på, at en fredning ikke var nødvendig, idet bygningens antikvariske værdier fuldt ud kan tilgodeses under Stiftsøvrighedens forvaltning.

For Stiftsøvrigheden kan det umiddelbart undre, at nærværende fredningsforslag fremsættes kort tid efter, at Styrelsen har modtaget en ansøgning om tilladelse til visse bygningsarbejder fra Ribe Domprovsti.”

”I sin udtalelse af 16. september 2019 anfører Den Kongelige Bygningsinspektør Gunilla Rønnow følgende:

[...]

Processionsgangen, der tidligere har været sammenbygget med Domkirken, er et integreret led i det kirkelige anlæg, og er stadig at betragte som en del af dette. Bygningen henhører da også ejermæssigt og administrativt under kirken, og bruges til kirkelige formål.

Sammenhængen med Domkirken er væsentlig i forståelsen af bygningens historiske værdi.

Det må derfor undre, at der på Processionsgangens middelalderlige del allerede hviler en fredning under bygningsfredningsloven, idet kirkebygninger er beskyttet under de kirkelige myndigheders forvaltning. Denne forvaltning har fra langt tilbage i tiden sikret kirkelige anlægs bevarelse og vedligeholdelse, og det kan anbefales, at Processionsgangen genhenlægges under denne forvaltning.”

”Af Nationalmuseets udtalelse af den 3. oktober 2019 fremgår følgende:

[...]

Hensigten med de store, spidsbuede åbninger var at gøre processionerne synlige ude fra kirkegården, og sådan, at deltagerne i processionerne kunne så at sige lade deres messen og bønnefremsigelse flyde uhindret derud. At lukke åbningerne med glas, som det senest er gjort ved H.C. Ambergs meget gennemgribende restaurering er derfor ikke udtryk for hans samtids ellers overvejende ønske om at tilbageføre de historiske bygninger, men for ud fra hensynet til brugen at give Processionsgangen en højere grad af praktisk anvendelighed. Man kan her hæfte sig ved, at de isiddende ruder er så matte og uklare, at ønsket om at erstatte dem med klart glas er meget forståeligt.”

[...]

Kirken har gennem tiden anvendt den restaurerede bygning til mødeformål samt især til konfirmationsforberedelse, hvilket var det formål, den skulle

gøres anvendelig til gennem Ambergs restaurering. Dette må siges at have været og at være et kirkeligt formål, og i kraft af ejerskabet og brugen er det Nationalmuseets opfattelse, at Processionsgangen frem for at være og blive belagt med en fredning efter Bygningsfredningsloven så langt snarere bør affredes og søge sin beskyttelse under den kirkelige lovgivning på linje med Folkekirkens øvrige i brug værende bygninger.

[...]

Nationalmuseet skal med disse bemærkninger tilslutte sig anbefalingen fra kongelig bygningsinspektør af, at Processionsgangen fuldt og helt lægges under den kirkelige lovgivning og de kirkelige myndigheders beskyttelse via en affredning.

Stiftsøvrigheden og Stiftamtmand Erling Brandstrup finder ligesom Den Kongelige Bygningsinspektør og Nationalmuseet, og med samme begrundelse, at Processionsgangen ikke bør fredningsudvides, men derimod helt genhenlægges under den kirkelige lovgivning og de kirkelige myndigheders forvaltning.”

Slots- og Kulturstyrelsen har følgende kommentarer hertil:

Slots- og Kulturstyrelsen bekræfter, at Menighedsrådet ved Ribe Domkirke den 29. maj 2019 gjorde indsigelse imod den påtænkte fredningsudvidelse af Processionsgangen. Dette skete efter, at styrelsen i form af et orienteringsbrev gjorde Ribe Domkirke, der står som ejer af Processionsgangen, opmærksom på, at Slots- og Kulturstyrelsen - på baggrund af styrelsens besigtigelse af Processionsgangen i forbindelse med Fredningsgennemgangen 2010-2016 den 11. marts 2014 - ville foreslå fredningen udvidet til at omfatte hele bygningen i stedet for, at kun de middelalderlige dele var omfattet af fredningen.

Slots- og Kulturstyrelsen besvarede Menighedsrådets indsigelse den 12. august 2019, og gjorde opmærksom på, at hvis brevet af 29. maj 2019 skulle betragtes som et høringsbrev til den pr. 26. juni 2019 igangsatte høring vedrørende en fredningsudvidelse af Processionsgangen, skulle Menighedsrådet bekræfte dette, men styrelsen modtog ingen bekræftelse herpå.

Slots- og Kulturstyrelsen anerkender fuldt ud, at Stiftsøvrigheden varetager vedligeholdelsen af Ribe Domkirke på bedste vis. Ansvarsfordelingen i forhold til at varetage bygninger, hvori der foregår kirkelige handlinger, er fastsat i lovgivningen.

Med den bygningsfredningslov, der trådte i kraft den 1. januar 1980, indførtes som noget nyt en automatisk fredning af bygninger opført før år 1536. I overensstemmelse hermed tinglystes i 1982 en fredning af

Processionsgangens middelalderlige dele. En automatisk fredning af middelalderlige bygninger og bygningsdele kan ophæves i særlige tilfælde. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget om ændring af bygningsfredningsloven i 1978-79 vil det typisk kunne tænkes, hvor ”de fra før år 1536 hidrørende bygningsdele udgør en så forsvindende lille del af en – i øvrigt ikke fredningsværdig – bygning, at en fastholden ved den automatiske fredning forekommer formålsløs og alene til gene for bygningens ejer.”

Da der i Processionsgangen er tale om endog meget væsentlige bygningsdele fra middelalderen, vil en affredning, som ønsket af stiftet, efter Slots- og Kulturstyrelsens opfattelse være i strid med gældende lov.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget om ændring af bygningsfredningsloven i 1978-79 er reglerne for en udvidelse af en automatisk fredning, at ”for den resterende del af en bygning, der indeholder bygningsdele fra før år 1536, gælder, at den, for at kunne fredes, må opfylde lovens krav i øvrigt”. Slots- og Kulturstyrelsen er enig med Det Særlige Bygningssyn i, at de yngre dele af Processionsgangen har de både arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredningsudvidelse, jf. § 3.

Kirkebygninger, der er omfattet af lovgivningen om folkekirker, er undtaget fra bygningsfredning, jf. § 5. Undtagelsesbestemmelsen gælder dog kun i det omfang, de pågældende bygninger bruges til gudstjenester. Andre bygninger tilknyttet folkekirken”, f.eks. kapeller, præstegårde og kirkelader” vil kunne fredes efter bygningsfredningslovens almindelige regler.

Slots- og Kulturstyrelsen kan desuden henvise til Kulturministeriets afgørelse vedr. Klage over Kulturarvsstyrelsens afgørelse om at frede Holmens Kirkes kapel m.m. dateret 9. september 2010, hvoraf det fremgår: ”På baggrund af en uklarhed omkring forståelsen af begrebet ”gudstjenester” indgik Kirkeministeriet og Kulturministeriet i december 2009 en fælles forståelse om anvendelsen af undtagelsesbestemmelsen i § 5. Der er herefter to kriterier, der begge skal være opfyldt, for at en bygning kan undtages fredning efter bygningsfredningslovens § 5:

1. den skal være omfattet af den kirkelige lovgivning
2. den skal anvendes til gudstjenester, hvorunder også hører ceremonier af gudstjenestelig karakter og/eller handlinger som f. eks. vielse eller begravelse.”

Så vidt styrelsen er orienteret anvendes Processionsgangen til møder, konfirmationsforberedelse og lignende.

Slots- og Kulturstyrelsen finder på den baggrund, at fredningsudvidelsen af Processionsgangen både er fagligt velbegrunder og i overensstemmelse med gældende lovgivning.

Ribe Stift undrer sig over, at fredningsforslaget fremsættes kort efter, at Slots- og Kulturstyrelsen har modtaget en ansøgning om visse bygningsarbejder i Processionsgangen fra Ribe Domprovsti. Styrelsen kan nævne, at også Ribe Gamle Rådhus har fået udvidet fredningen efter Fredningsgennemgangen 2010-2016. Ribe Gamle Rådhus blev ganske som Processionsgangen besigtiget den 11. marts 2014, og udvidelsen af fredningen af Ribe Gamle Rådhus blev afgjort den 12. april 2019. Ved andre fredede bygninger i Ribe er der i forbindelse med fredningsgennemgangen ligeledes noteret, at fredningen bør udvides, ligesom i resten af landet.

Slots- og Kulturstyrelsen har med fredningsgennemgangen udført en opgave, som Folketinget har besluttet. Styrelsen har besigtiget langt de fleste af landets fredede bygninger og har beskrevet deres fredningsværdier. I den forbindelse har styrelsen tillige vurderet, om den enkelte bygning fortsat har de tilstrækkelige arkitektoniske eller kulturhistoriske værdier til, at fredningen bør opretholdes, eller om fredningen bør præciseres eller udvides. Den indsamlede viden om fredningspræciseringer eller fredningsudvidelser gennemgår styrelsen efter afslutningen af fredningsgennemgangen, hvorfor en del udvidelser af eksisterende fredninger vil pågå i de kommende år.

Slots- og Kulturstyrelsen anerkender fuldt ud, at Processionsgangens sammenhæng med domkirken er væsentlig for forståelsen af bygningens historie og dens kulturhistoriske værdi. Slots- og Kulturstyrelsen ser ingen modsætning mellem dette forhold og en fredning af den samlede bygning.

Begrundelse

Slots- og Kulturstyrelsen finder, at restaureringen og udbygningen fra 1904 af H.C. Amberg har de kulturhistoriske og arkitektoniske værdier, der kan begrunde en udvidelse af den eksisterende fredning af Processionsgangen, Torvet 15A, 6760 Ribe, Esbjerg Kommune.

Processionsgangen blev i sin tid fredet på grund af de bevarede middelalderlige dele, men også H.C. Ambergs tilføjelser fra 1904 udgør en væsentlig del af den samlede arkitektoniske helhed for Processionsgangen – såvel i det ydre som i det indre.

Slots- og Kulturstyrelsen finder, at Processionsgangens miljømæssige værdi, ud over at styrke forståelsen for Ribes middelalderlige bebyggelsesstruktur, knytter sig til Processionsgangens beliggenhed på sydsiden af domkirkepladsen, hvor den sammen med den øvrige randbebyggelse er med til at sætte rammen om den imponerende domkirke.

Den kulturhistoriske værdi knytter sig til Processionsgangen som en fremragende repræsentant for nationalromantikken i begyndelsen af 1900-tallet, hvilket kommer til udtryk i udformningen af firkløverfrisen og de

blyndfattede, spidsbuede vinduer på østsiden samt nordgavlens blændingsfelter og flammerede indgangsdør af eg. Processionsgangen udgør således et fint og repræsentativt eksempel på H.C. Ambergs arkitektoniske virke. Hertil kommer den kulturhistoriske værdi som Processionsgangen repræsenterer i kraft af sin oprindelige funktion som rundgang for kirkelige optog samt begravelsesplads for byens bedrestillede borgere.

Processionsgangen fremstår som et monumentalt og kraftfuldt bygningsværk, og den arkitektoniske værdi knytter sig til de gedigne teglstensmure og det teglhængte heltag med ubrudte tagflader samt de middelalderlige referencer i formsprog, murværksdetaljer og vinduesudformning, der sammen med de røde tegl udgør en vigtig stilmæssig og materialetro samhörighed med domkirken. Indgangsdørens og vinduernes dybe placering i murværket fremhæver bygningens tyngde, og de spidsbuede vinduesåbningers spinkle blysprosser og jernrosetter giver vinduerne et filigranagt udtryk, der på fornem vis modsvarer de djærve mure.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig til den åbne planløsning og rummets traditionelle fremtoning med teglstensgulv og hvidkalkede hvælv, der understreger Processionsgangens anseelige alder.

Slots- og Kulturstyrelsen finder, at Processionsgangens bærende fredningsværdier i det ydre knytter sig til bygningens sluttede hovedvolumen med heltag og helgavle mod nord og øst, der viser, at Processionsgangen oprindeligt var en del af et trefløjet anlæg. Hertil kommer de ubrudte tagflader, den høje skorstenspipe, granitsoklen, de gedigne teglstensmure med tilmurede åbninger og samtlige murværksdetaljer, herunder savsnits- og firkløverfriserne, gesimsen og nordgavlens støttestykker og blændinger. Endvidere kommer indgangsdøren og de blyndfattede vinduer med samtlige detaljer og den traditionelle materialeholdning.

I det indre finder Slots- og Kulturstyrelsen, at Processionsgangens bærende fredningsværdier knytter sig til det aflange, åbne rum med middelalderlige ribbehvælv, skjoldbuer og gjordbuer samt den ældre blystøberkamin og den traditionelle materialeholdning med hvidkalkede hvælv og mønsterlagt, rødt teglstensgulv.

Klagevejledning

I kan klage til kulturministeren over Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse. Klagefristen er 4 uger fra den dag, hvor beslutningen er offentligt bekendtgjort på styrelsens hjemmeside, <https://slks.dk/omraader/kulturarv/bygningsfredning/fredning-saadan-foregaar-det/nye-fredninger-ophaevelser-mv/>. Offentliggørelserne på hjemmesiden er sorteret alfabetisk efter, hvilken kommune ejendommen ligger i.

Hvis I ønsker at klage, skal I indgive klagen skriftligt til Slots- og Kulturstyrelsen. I kan indsende klagen pr. mail til bygogplan@slks.dk. Styrelsen sender klagen videre til Kulturministeriet sammen med den påklagede afgørelse og det materiale, der er indgået i sagens bedømmelse.

Klage indsendt inden fristens udløb har opsættende virkning for beslutningen. Det betyder, at bygningen er fredet under behandlingen af en eventuel klagesag, medmindre klagemyndigheden bestemmer andet.

Konsekvenser

En fredning betyder bl.a., at I skal søge Slots- og Kulturstyrelsen om en tilladelse, hvis I skal foretage bygningsarbejder eller lignende, der rækker ud over almindelig vedligeholdelse.

Dette følger af § 10 i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger.

Undtaget herfra er visse typer af bygningsarbejder, som kan iværksættes på grundlag af skriftlig underretning, jf. § 10, stk. 5, i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer. Reglerne herfor fremgår af bekendtgørelse nr. 159 af 5. februar 2013 om iværksættelse af bygningsarbejder på fredede bygninger på grundlag af skriftlig underretning.

Offentlig bekendtgørelse og tinglysning

Slots- og Kulturstyrelsen vil foretage offentlig bekendtgørelse af beslutningen på sin hjemmeside,

<https://slks.dk/omraader/kulturarv/bygningsfredning/fredning-saadan-foregaar-det/nye-fredninger-ophaevselser-mv/>, og tinglyse fredningsudvidelsen.

I vil modtage en kopi af tinglysningen, når den foreligger.

Bygningsfredningen skal respekteres af ejendommens ejer, brugere og andre indehavere af rettigheder over ejendommen, uanset hvornår rettigheden er opnået.

Dette følger af § 7, stk. 3, i lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer.